

Adunarea generală

Distrib.: generală
12 iulie 2017

Original: limba engleză
Tradus și revizuit de IER
(<http://ier.gov.ro/>)

A șaptezeci și doua sesiune

Punctul 73 litera (b) din ordinea de zi provizorie*

Promovarea și protejarea drepturilor omului: aspecte legate de drepturile omului, inclusiv abordări alternative pentru îmbunătățirea exercitării efective a drepturilor omului și a libertăților fundamentale

Condiții de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și dreptul la nediscriminare în acest context

Notă a Secretarului General

Secretarul General are onoarea de a transmite Adunării Generale raportul Raportoarei Speciale privind condițiile de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și privind dreptul la nediscriminare în acest context, Leilani Farha, înaintat în temeiul Rezoluțiilor 15/8 și 34/9 ale Consiliului Drepturilor Omului.

* [A/72/50](#).

Raportul Raportoarei Speciale privind condițiile de locuit adecvate ca o componentă a dreptului la un nivel de trai adecvat și privind dreptul la nediscriminare în acest context

Rezumat

În prezentul raport, Raportoarea Specială examinează dreptul la locuință al persoanelor cu dizabilități. Raportoarea oferă o prezentare de ansamblu a diferitelor circumstanțe în care locuiesc persoanele – de la instituționalizare, lipsa unui adăpost și locuințe extrem de inadecvate până la experiențe de stigmatizare și excludere – legate de o gamă largă de deficiențe, inclusiv deficiențe psihosociale, fizice, senzoriale și intelectuale, precum și deficiențe percepute. Ea se întreabă de ce aceste încălcări generalizate ale drepturilor omului nu au fost abordate ca o prioritate de către state sau comunitatea internațională.

Raportoarea Specială analizează modul în care „paradigma dizabilității bazată pe drepturile omului”, afirmată în Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități are potențialul de a inspira o nouă viață dreptului la o locuință adecvată. Ea subliniază principiile fundamentale ale unei abordări a dizabilităților bazată pe drepturile omului, precum demnitatea, egalitatea efectivă, accesibilitatea și participarea, precum și obligația imperativă de a realiza dreptul la locuință cu maximumul de resurse disponibile și le corelează cu caracteristicile esențiale ale dreptului la o locuință adecvată. Raportoarea Specială analizează modul în care dreptul la locuință poate fi invocat într-un mod mai eficient de către persoanele cu dizabilități și recunoscut de instanțe și examinează anumite inițiative politice și legislative eficiente care sunt necesare pentru punerea în aplicare a acestui drept.

Ea își încheie raportul formulând recomandări esențiale, subliniind potențialul de transformare al paradigmei bazate pe drepturile omului și modul în care aceasta trebuie mai bine exploatată pentru realizarea dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu angajamentele Agendei 2030 pentru dezvoltare durabilă.

Cuprins

	<i>Pagina</i>
I. Abordarea dizabilităților bazată pe drepturile omului și dreptul la o locuință adecvată	4
II. Realitățile în ceea ce privește condițiile de locuit ale persoanelor cu dizabilități	6
A. Provocări statistice	6
B. Experiențe persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește condițiile de locuit	6
III. Principiile centrale ale unei abordări a dizabilităților bazată pe drepturile omului	11
IV. Componentele-cheie ale unei locuințe adecvate	15
V. Revendicarea dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități	17
VI. Legislația, politicile și strategiile în materie de locuințe pentru persoanele cu dizabilități	19
VII. Concluzii și recomandări	21

I. Abordarea dizabilităților bazată pe drepturile omului și dreptul la o locuință adecvată¹

1. Pentru persoanele cu dizabilități, alegerea locului și a persoanei cu care să trăiască, a face parte dintr-o comunitate și accesul la locuințe adecvate și accesibile sunt esențiale pentru o viață trăită în demnitate, autonomie, participare, incluziune, egalitate și respect față de diversitate. Indivizibilitatea și interdependența dreptului la locuință adecvată cu alte drepturi ale omului se află în centrul experienței trăite a persoanelor cu dizabilități. Accesul la locuințe sigure și protejate, la apă și salubritate pentru domiciliu și viața comunității, cu acces la servicii și forme de sprijin constituie adesea diferența dintre viață și moarte, securitate și abuz, apartenență și izolare. Cu toate acestea, dreptul la o locuință adecvată este adesea absent din inițiativele de promovare a drepturilor omului în cazul persoanelor cu dizabilități. Este imperativ ca dreptului la o locuință adecvată să îi fie acordat același rol central în ceea ce privește punerea în aplicare a drepturilor persoanelor cu dizabilități pe care locuința îl ocupă în viețile lor.

2. În opinia Raportoarei Speciale, dreptul la o locuință adecvată al persoanelor cu dizabilități trebuie înțeles ca un dialog între jurisprudența și comentariile care au evoluat pe parcursul mai multor ani și este garantat de Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale și de cadrul pentru drepturile omului ale persoanelor cu dizabilități prevăzut de Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Dreptul la locuință consacrat la articolul 11 din Pactul internațional a fost înțeles ca incluzând mult mai mult decât adăpostul fizic. Acesta este recunoscut ca dreptul de a trăi în securitate, pace și demnitate. Are o legătură fundamentală cu dreptul la viață, nediscriminare și libertatea de a alege locul unde să trăim, precum și cu dreptul la libertatea de exprimare și asociere și de a participa la procesul decizional public. Include siguranța locuinței, disponibilitatea serviciilor, materialelor, instalațiilor și infrastructurii, costul convenabil, caracterul locuibil, accesibilitatea, locația adecvată și caracterul adecvat din punct de vedere cultural.² Aceste componente centrale ale dreptului la locuință au o semnificație specială pentru persoanele cu dizabilități și dau naștere unor obligații speciale ale statelor și ale altor actori.

3. În același timp, dreptul la o locuință adecvată trebuie să includă înțelegerea transformativă a drepturilor omului ale persoanelor cu dizabilități, care este inclusă în Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități. „Paradigma dizabilității bazată pe drepturile omului” reprezintă o „schimbare dramatică a discursului privind drepturile”.³ Aceasta conferă o nouă semnificație noțiunilor de interdependență și indivizibilitate a drepturilor, în special în ceea ce privește dreptul de a trăi în demnitate într-un cămin în cadrul unei comunități. Respinge abordările

¹ Raportoarea Specială este recunoscătoare pentru toate contribuțiile primite pentru prezentul raport, în special din partea Raportorului Special privind drepturile persoanelor cu dizabilități, a consilierului pentru drepturile omului și handicap din partea Biroului Înaltului Comisar al Organizației Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului și a participanților la o consultare a experților, organizată la Geneva la 23 iunie 2017. Aceasta mulțumește de asemenea guvernelor, societății civile, organizațiilor de persoane cu dizabilități și unor persoane particulare pentru observațiile lor, disponibile la adresa www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/TheRighttohousingofpersonswithdisabilities.aspx.

² Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4 (1991) privind dreptul la o locuință adecvată, punctul 8.

³ Michael Ashley Stein, „Disability human rights”, *California Law Review*, vol. 95, nr. 1 (februarie 2007), pag. 74.

caritabile și medicale ale unei dizabilități, recunoscând faptul că discriminarea, inegalitatea și dezavantajele sunt constructe sociale ca răspuns la diversitate și diferență. Paradigma oferă o alternativă bazată pe drepturile omului, plasând persoanele cu dizabilități în centrul propriei vieți, ca subiecte ale drepturilor. Recunoaște faptul că discriminarea ia adesea forma programelor și politicilor destinate satisfacerii nevoilor grupurilor dominante, ignorând în același timp nevoile persoanelor cu dizabilități. Afirmă că demnitatea, autonomia, independența și participarea se bazează nu numai pe libertatea de a nu fi supuse instituționalizării și controlului statului, ci și pe măsurile pozitive luate de guverne pentru a le sprijini dreptul de a trăi în comunitate, după propriile lor alegeri.

4. Includerea unei abordări a dizabilității bazate pe drepturile omului în înțelegerea dreptului la o locuință adecvată este un proces aflat în desfășurare. În anii de formare a dezvoltării internaționale a drepturilor omului, persoanele cu dizabilități erau adesea invizibile, iar dreptul lor la o locuință adecvată era adesea neglijat. Dizabilitățile nu erau menționate ca motiv de discriminare în Declarația universală a drepturilor omului, în Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale sau în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice. Dizabilitățile au început să beneficieze de mai multă atenție în timpul Anului internațional al persoanelor cu dizabilități în 1981 și al Deceniului Națiunilor Unite pentru persoanele cu dizabilități (1983-1992), dar nu a fost elaborat un cadru normativ decât în 1993, când Regulile standard privind egalizarea oportunităților pentru persoanele cu dizabilități au fost adoptate de Adunarea Generală.

5. În 1994, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a făcut un progres important odată cu adoptarea Comentariului general nr. 5 (1994) privind persoanele cu dizabilități. Comitetul observa că aproximativ 70% din persoanele cu dizabilități din lumea întreagă nu aveau acces la serviciile cerute și că „nu există nicio țară în care să nu fie necesară o politică majoră și un efort de program”.⁴ Sublinia faptul că era necesar ca statele „să ia măsuri pozitive pentru a reduce dezavantajul structural [...] în vederea atingerii obiectivelor de participare deplină și egalitate în societate pentru toate persoanele cu dizabilități” și că aceasta includea dreptul la servicii de asistență pentru a trăi în comunitate și dreptul la o locuință accesibilă, cu resurse suplimentare puse la dispoziție.⁵

6. Cu toate acestea, negocierea Convenției privind drepturile persoanelor cu dizabilități a condus la o abordare transformativă a dizabilităților, plasând drepturile economice, sociale și culturale și drepturile civile și politice ale persoanelor cu dizabilități într-un cadru unit. În Convenție, dreptul la o locuință adecvată este recunoscut pe baze egale, fără discriminare, inclusiv prin asigurarea de adaptări rezonabile. În plus, dreptul material la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități este afirmat în afara cadrului de „exercitare în mod egal” a dreptului și fără o comparație cu populația dominantă. Astfel, Convenția recunoaște că dreptul la o locuință adecvată are o semnificație specială pentru persoanele cu dizabilități și impune statelor obligații distincte.

7. Având în vedere condițiile extreme în ceea ce privește caracterul inadecvat al locuințelor, instituționalizarea și lipsa de adăpost cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în întreaga lume și angajamentul asumat de statele membre în Agenda 2030 pentru dezvoltare durabilă de a asigura accesul la locuințe adecvate și accesibile până în 2030, Raportoarea Specială consideră că includerea paradigmei

⁴ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 5 (1994) privind persoanele cu dizabilități, punctul 8.

⁵ Ibid., punctul 9.

dizabilității bazate pe drepturile omului în dreptul la o locuință adecvată constituie o chestiune prioritară pentru state și comunitatea internațională.

II. Realitățile în ceea ce privește condițiile de locuit ale persoanelor cu dizabilități

A. Provocări statistice

8. Se estimează în *Raportul Mondial pentru anul 2011* că persoanele cu dizabilități reprezintă între 15,6 și 19,4% din populația lumii. Procentul este mai mare în țările cu venituri scăzute, 18% din populație, față de 11,8% în țările cu venituri mai ridicate.⁶ Prin urmare, în întreaga lume există peste 1 miliard de persoane cu dizabilități, însă sunt disponibile puține date cu privire la circumstanțele în care locuiesc persoanele respective.

9. Lipsa unei puneri în aplicare consecvente a metodelor acceptate de sondaj în ceea ce privește persoanele cu dizabilități a dus la diferențe semnificative referitoare la date, ceea ce a îngreunat comparațiile între țări și regiuni.⁷ Sondajele generale și recensămintele realizate la nivel de gospodării omit adesea persoanele fără adăpost sau care trăiesc în așezări informale nerecunoscute, instituții sau centre de îngrijire în grup. Atunci când au fost colectate informații cu privire la persoanele cu dizabilități, au fost aplicate de obicei definiții limitate, iar preocupările legate de locuințe au fost ignorate.

10. Grupul de la Washington privind statisticile referitoare la dizabilități a dezvoltat două seturi standard de întrebări pentru sondarea populației. Setul restrâns acoperă șase domenii de activitate fundamentale și a fost adoptat de 70 de țări. Acesta oferă statelor cea mai bună posibilitate de a obține date dezagregate care să permită comparații și valori de referință internaționale.⁸ Setul extins de întrebări acoperă o gamă mai largă de domenii de funcționare, dintre care o serie sunt asociate cu deficiențele psihosociale.⁹ Niciun set nu abordează locuințele. Cea mai bună modalitate de a obține date fiabile privind locuințele și dizabilitățile este aceea de a efectua sondaje bazate pe setul extins de întrebări ale Grupului de la Washington, completat cu întrebări privind locuințele și lipsa de adăpost.

11. Sondajele privind condițiile de locuit ale persoanelor cu dizabilități relevă inegalitatea semnificativă în ceea ce privește exercitarea dreptului la locuință. Într-un astfel de sondaj realizat de Republica Coreea în 2015, s-a constatat că era mult mai probabil ca persoanele cu dizabilități să aibă dificultăți în plata chiriei și a altor cheltuieli pentru locuință decât altele, mai puțin probabil să aibă o locuință „adecvată” și era mai probabil să aibă o locuință care să nu întrunească standardele minime de a fi locuibilă.¹⁰

B. Experiențele persoanelor cu dizabilități în ceea ce privește condițiile de locuit

⁶ Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și Banca Mondială, *World Report on Disability 2011* (Geneva, 2011), pp. 25-29.

⁷ *Ibid.*, pag. 21-29.

⁸ Setul restrâns de întrebări este disponibil la adresa www.washingtongroup-disability.com/washington-group-question-sets/short-set-of-disability-questions/. Cele șase întrebări privesc văzul, auzul, mersul pe jos, funcția cognitivă, autonomia și comunicarea.

⁹ Setul extins de întrebări este disponibil la adresa www.washingtongroup-disability.com/washington-group-question-sets/extended-set-of-disability-questions/.

¹⁰ A se vedea comunicarea Republicii Coreea pentru prezentul raport.

1. Stigmatizare, discriminare și incriminare

12. Stigmatizarea noțiunii de dizabilitate ca fiind o stare de anormalitate, inferioritate sau problemă medicală asociată cu boala se manifestă în mod acut în experiențele în materie de locuit ale persoanelor cu dizabilități. Persoanele cu dizabilități sunt adesea forțate să rămână acasă din cauza stigmatizării și temerilor de violență. Proiectele de locuințe pentru persoanele cu dizabilități psihosociale sau intelectuale fac adesea obiectul opoziției din partea vecinilor, iar rezidenții sunt adesea ignorați sau ostracizați de către vecini. Copiii cu dizabilități sunt adesea ascunși și li se refuză accesul la familia extinsă, vecini și alți copii.¹¹

13. Atunci când caută o locuință, atât privată, cât și publică, persoanele cu dizabilități se confruntă cu discriminări evidente și indirecte. Uneori accesul la o locuință este refuzat din cauza unei temeri iraționale că spațiile vor fi contaminate. Venitul și statutul de angajat sunt utilizate în multe țări pentru a verifica potențialii chiriași, astfel încât lucrătorii bine plătiți, cu normă întreagă, fără dizabilități, sunt considerați „calificați” pentru locuințe accesibile de închiriat, în timp ce persoanelor cu venituri mai mici li se refuză accesul. Persoanele cu dizabilități psihosociale sunt adesea tratate ca nedemne de a fi chiriași, din cauza comportamentului „anormal” definit ca fiind „antisocial”. Persoanele cu dizabilități intelectuale sunt, de asemenea, discriminate pe baza unei presupuse incapacități de a avea grijă de spații și lipsite de capacitatea juridică de a semna contracte de închiriere.

14. Discriminarea este agravată de alte motive, în special motive legate de sex, gen, statut socioeconomic, rasă și apartenență la grupuri minoritare etnice, religioase sau lingvistice. Populațiile indigene din Canada se confruntă cu un nivel dublu de dizabilitate ca populație neindigenă și sunt supuse discriminării intersectoriale pe motiv că sunt o populație indigenă, săracă și cu dizabilități.¹² Este comună incriminarea persoanelor cu dizabilități, în special a celor fără adăpost și a celor cu dizabilități psihosociale. Un model tipic pentru persoanele cu dizabilități psihosociale este mai întâi acela de a-și pierde locuințele, atunci când nevoile lor nu sunt luate în considerare sau când nu primesc asistență financiară adecvată, după care sunt incriminate în contextul situației lor de persoane fără adăpost și apoi sunt încarcerate. În închisoare, răspunsul punitiv pentru persoanele cu dizabilități psihosociale are ca rezultat izolarea extinsă, segregarea, deteriorarea ulterioară a sănătății mentale și ciclul continuu al lipsei de adăpost și încarcerării.

2. Instituționalizarea și privarea de posibilitatea unei alegeri

15. Instituționalizarea este un exemplu clar al modului în care apar încălcări ale dreptului la locuință atunci când dizabilitatea este interpretată greșit drept o problemă medicală. Îndepărtarea persoanelor cu dizabilități din rândul populației generale și supunerea acestora la izolare și control social extrem este argumentată pe baza motivului că li se oferă „tratament” sau „îngrijire”. Instituționalizarea combină adesea cele mai grave condiții de viață cu privarea severă de libertate și tratamente cu cruzime și inumane, inclusiv abuzurile fizice și sexuale. Condițiile sunt în mod invariabil reprezentate de supraaglomerare, cu acces limitat sau lipsa accesului la instalații sanitare și igienă, după cum s-a dovedit în țări precum Guatemala, Indonezia și Mexic.¹³ Rezidenților din instituții și din mediile similare li

¹¹ Fondul Organizației Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), „Children and young people with disabilities”, fișă tematică (mai 2013), pag. 23. Disponibil la adresa www.unicef.org/disabilities/files/Factsheet_A5_Web_NEW.pdf.

¹² A se vedea comunicarea unei coaliții de organizații neguvernamentale canadiene pentru prezentul raport.

¹³ A/71/310, punctele 25-26; cauza nr. PM 370/12, pacienții din Spitalul Federico Mora,

se interzice adesea să aibă relații sociale sau familiale în exterior și sunt privați de posibilitatea de a alege cu privire la activitățile lor, relații sociale, sexualitate și identitate. Persoanele cu dizabilități psihosociale sau intelectuale se confruntă cu cel mai mare risc de instituționalizare forțată¹⁴ și, în afara instituțiilor oficiale, sunt adesea supuse unor niveluri extreme de control instituțional în pensiuni private sau în case „de reeducare”.

16. Orfelinatele care adăpostesc copii abandonați instituționalizează și izolează în mod similar copiii cu dizabilități. Un studiu a relevat că 45% din copiii care trăiesc în instituțiile statului rus prezentau dizabilități.¹⁵

17. Instituționalizarea forțată are loc adesea ca rezultat indirect al altor încălcări ale dreptului la o locuință adecvată. Atunci când statele nu oferă formele necesare de sprijin pentru a trăi în cadrul comunității sau atunci când persoanele cu dizabilități sau familiile acestora pur și simplu nu au mijloacele necesare pentru a-și permite o locuință, persoanele cu dizabilități pot fi forțate să trăiască în instituții din cauza lipsei de opțiuni în materie de locuit.¹⁶ Protecția legislativă a capacității juridice și luarea deciziilor de sprijin pot deveni ineficiente în contextul deciziilor referitoare la locuit atunci când nu există sprijin sau locuințe accesibile pentru a trăi în cadrul comunității.

18. În alte condiții, a trăi într-un cadru instituțional sau a rămâne în familie poate fi o decizie luată de un părinte, un tutore sau un membru al familiei în numele unei persoane cu dizabilități. Instituțiile prezentate inițial ca fiind o opțiune pot ulterior să refuze rezidenților dreptul de a pleca. Anii de viață în condiții de segregare au efecte devastatoare asupra autonomiei rezidenților și capacității acestora de a se manifesta independent, ceea ce face dificil ca acestea să aibă încredere sau să-și imagineze o alternativă pozitivă la nivel de comunitate.

19. Dezinstituționalizarea în lipsa unor locuințe adecvate și a sprijinului comunității poate avea consecințe devastatoare. În provincia Gauteng, Africa de Sud, peste 1 300 de persoane cu dizabilități psihosociale și intelectuale au fost transferate din cauza reducerii bugetului guvernamental, de la un spital privat în grija unei rețele de organizații neguvernamentale, majorității acestora lipsindu-le capacitatea, controlul și resursele necesare pentru a răspunde nevoilor celor transferați. Acest lucru a dus la rele tratamente generalizate și la decesul a peste 70 de persoane.¹⁷

3. Lipsa de adăpost

20. Lipsa de adăpost afectează în mod disproporționat persoanele cu dizabilități. Într-un cerc vicios, dizabilitatea conduce adesea la lipsa de adăpost și lipsa de

Guatemala; Human Rights Watch, „Living in hell: how people with mental health conditions in Indonesia are treated” (21 martie 2016), raport disponibil la adresa www.hrw.org/report/2016/03/21/living-hell/abuses-against-people-psychosocial-disabilities-indonesia; Disability Rights International, „No justice: torture, trafficking and segregation in Mexico” (Mexico City, 2015), raport disponibil la adresa www.driadvocacy.org/wp-content/uploads/Sin-Justicia-MexRep_21_Abr_english-1.pdf.

¹⁴ A/HRC/28/37, punctul 19.

¹⁵ Human Rights Watch, „Children with disabilities living in special homes in Russia: what life is like and what needs to change”, 15 septembrie 2014. Disponibil la adresa www.hrw.org/report/2014/09/15/abandoned-state/violence-neglect-and-isolation-children-disabilities-russian.

¹⁶ A/HRC/28/37, punctul 25.

¹⁷ A se vedea comunicarea Africii de Sud, disponibilă la adresa www.ohchr.org/EN/Issues/Housing/Pages/Communications.aspx; Malegapuru W. Makgoba, „The report into the circumstances surrounding the deaths of mentally ill patients: Gauteng Province” (Pretoria, Africa de Sud, Biroul Ombudsmanului pentru sănătate, 2017).

adăpost, la rândul său, creează sau exacerbează deficiențele și barierele suplimentare legate de stigmatizare și izolare. Dintre adulții fără adăpost din adăposturile din Statele Unite ale Americii, 43% au o dizabilitate.¹⁸ Persoanele cu dizabilități psihosociale și intelectuale sunt deosebit de vulnerabile la lipsa de adăpost și efectele sale.

21. Raportoarea Specială a propus un nou cadru bazat pe drepturi, în temeiul căruia lipsa de adăpost este înțeleasă ca privare de locuință (atât fizic, cât și social), dar și ca o identitate de grup construită social care are legătură cu stigmatizarea și discriminarea, mare parte din aceasta fiind înrădăcinată în percepțiile legate de persoanele cu dizabilități. Drept rezultat, în majoritatea locurilor, populația respectivă suferă din cauza unei izolări și unei neglijențe severe. Lipsa de adăpost și încălcările legate de dreptul la viață rezultă adesea din dezinstituționalizarea fără un sprijin comunitar adecvat sau existența unor locuințe accesibile la nivel de comunitate.¹⁹

22. Lipsa de adăpost pentru persoanele cu dizabilități este legată, de asemenea, de ruperea relațiilor familiale. Un studiu efectuat în Montreal, Canada, asupra persoanelor fără adăpost cu dizabilități intelectuale a relevat faptul că aproape toate persoanele care locuiau pe stradă sau în adăposturi nu avuseseră niciun contact cu familiile lor de când deveniseră fără adăpost.²⁰ În cursul unei misiuni în Chile, Raportoarea Specială a vizitat un adăpost pentru persoanele fără adăpost administrat de Armata Salvării din Valparaiso, unde mulți dintre rezidenți erau persoane cu dizabilități intelectuale sau psihosociale care fuseseră ignorate sau abandonate de familiile lor.

4. Așezări informale și tabere pentru persoanele fără adăpost

23. Persoanele cu dizabilități care trăiesc în sărăcie în orașe locuiesc de regulă în așezări informale și tabere pentru persoanele fără adăpost. Raportoarea Specială a fost șocată de condițiile deplorabile în care locuiesc persoanele cu dizabilități în aceste contexte. Multe dintre acestea, inclusiv copii mici și persoane în vârstă, sunt lăsate să zacă în izolare, câteodată în camere întunecate fără electricitate, ascunse în spatele caselor, fără acces la centrele comunitare, perspective sociale sau clinici medicale.

24. Apa, salubritatea și instalațiile de igienă sunt adesea inaccesibile și situate la o anumită distanță față de locuință. Persoanele cu deficiențe de mobilitate pot depinde de asistență sau pot fi forțate să se târască pe jos pentru a ajunge la facilități. În multe situații, persoanele cu dizabilități pur și simplu nu pot avea acces la toalete, trebuie să își facă nevoile în casă și sunt adesea incapabile să îndepărteze excrețiile. Străzile sau aleile din așezările informale sunt adesea făcute din nisip, pietriș sau noroi, uneori construite pe stânci abrupte și pe coastele dealurilor și nu sunt accesibile pentru persoanele aflate în scaune cu rotile sau cele cu mobilitate redusă.

25. Experiențele persoanelor cu dizabilități intelectuale sau psihosociale care trăiesc în așezări informale și în tabere pentru persoane fără adăpost variază. În unele cazuri, comunitățile dezvoltă rețele informale impresionante pentru a le oferi sprijinul necesar și pentru a le asigura integrarea în comunitate, oferindu-le o viață prin care se evită instituționalizarea și segregarea. Cu toate acestea, în alte situații, astfel cum a observat direct Raportoarea Specială aflată în misiune, așezările

¹⁸ National Council on Disability, „The state of housing in America in the 21st century: a disability perspective” (Washington, D.C., 19 ianuarie 2010), pag. 10. Disponibil la adresa www.ncd.gov/publications/2010/Jan192010.

¹⁹ A/HRC/34/58, punctul 18.

²⁰ C. Mercier și S. Picard, „Intellectual disability and homelessness”, *Journal of Intellectual Disability Research*, vol. 55, nr. 4 (Montreal, 2011), pag. 441-449.

informale reproduc tiparele societale de discriminare și izolare exacerbate de privarea de cele mai elementare necesități.

5. A trăi alături de familie

26. Pentru multe persoane cu dizabilități, a trăi alături de membrii familiei și a se baza pe sprijinul lor informal constituie singura lor opțiune. Membrii familiei demonstrează de regulă un angajament ferm de a le acorda sprijinul. Cele care oferă sprijin sunt de regulă femeile, care sunt adesea abandonate de soți și obligate să renunțe la posibilitățile de angajare, ceea ce conduce la sărăcie pe termen lung.²¹

27. În alte circumstanțe, însă, a trăi alături de familie nu constituie o opțiune adecvată sau sigură. Este mult mai probabil ca persoanele cu dizabilități să fie supuse abuzurilor în cadrul familiilor sau al altor gospodării. Un studiu efectuat în Uganda a relevat că jumătate dintre intervievații cu dizabilități psihosociale au raportat că au fost supuși abuzurilor din partea rudelor lor.²² Un alt studiu a relevat o incidență mare a abuzurilor în rândul copiilor cu dizabilități din partea unei persoane de care aceștia erau dependenți pentru a supraviețui și pentru starea lor de bine.²³ Persoanele respective sunt legate sau puse în lanțuri de către membrii familiei²⁴ sau lăsate în izolare.²⁵ Capacitatea de a vorbi este limitată de izolare și de dependența persoanei respective de făptuitor pentru a primi sprijin și, în multe situații, nimeni nu poate apela la ajutor.

6. Locuințe, cartiere și conceperea de programe

28. Majoritatea locuințelor și dezvoltarea imobiliară sunt concepute ca și cum persoanele cu dizabilități nu există, nu vor trăi acolo sau nu merită să fie luate în considerare. Programele pentru locuințe și amenajarea urbană sunt rareori controlate pentru a verifica dacă sunt proiectate fără obstacole, iar asistența internațională pentru dezvoltare în domeniul locuințelor include rareori cerințe sau resurse pentru locuințe accesibile. Fondurile pentru locuințe și subvențiile individuale pentru locuințe oferite de multe guverne se bazează pe cheltuielile considerate „normale” cu hrana, locuința și alte necesități, fără a lua în considerare cerințele mai mari în ceea ce privește cheltuielile pentru persoanele cu dizabilități. Eligibilitatea pentru credite sau contracte de închiriere este de obicei evaluată pe baza unui raport „normal” dintre credit sau chirie și venit, care nu poate fi obținut și cu siguranță nu este „normal” pentru persoanele cu dizabilități.

29. Locuințele inaccesibile și programele concepute fără a ține seama de nevoile persoanelor cu dizabilități privează societatea de beneficiile participării depline a persoanelor cu dizabilități în toate domeniile vieții și sunt costisitoare pentru state. În plus, ajustarea rezonabilă a nevoilor individuale este considerabil mai costisitoare și mai dificilă decât în cazul în care locuințele ar fi concepute pentru a fi accesibile sau ușor de modificat.²⁶

²¹ A/HRC/34/58, punctul 20.

²² Mental Disability Advocacy Centre and Mental Health Uganda, „*They Don't Consider Me as a Person*”: *Mental Health and Human Rights in Ugandan Communities* (2014), pag. 16.

²³ Handicap International și Salvați Copiii, „Out from the shadows: sexual violence against children with disabilities” (Londra, Salvați Copiii Regatul Unit, 2011), pag. 15. Disponibil la adresa www.savethechildren.org.uk/sites/default/files/docs/out_of_the_shadows_5.pdf.

²⁴ Mental Disability Advocacy Centre și Mental Health Users Network of Zambia, *Human Rights and Mental Health in Zambia* (2014), pag. 24.

²⁵ Mental Disability Advocacy Centre și Mental Health Uganda, „*They Don't Consider Me as a Person*”, pag. 17.

²⁶ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2 (2014) privind accesibilitatea, punctul 15.

7. Dezastre naturale, conflicte și alte situații umanitare

30. Strămutarea în masă cauzată de situații de risc, inclusiv de conflicte armate, urgențe umanitare și dezastre naturale are efecte catastrofale asupra persoanelor cu dizabilități. Într-un sondaj realizat de Organizația Națiunilor Unite, s-a descoperit că doar 20% din persoanele cu dizabilități puteau evacua spațiul locuit imediat fără dificultate în cazul unei urgențe și că un număr disproporționat ar fi fost rănite sau ar fi decedat în cazul unui dezastru deoarece nevoile lor nu ar mai fi putut fi atinse prin eforturi organizate.²⁷ Persoanele cu dizabilități care au statut de refugiat, afectate de dezastre sau care trăiesc în situații de conflict și postconflict sunt în mod special vulnerabile la strămutările în masă, adesea repetate, la penuria de resurse, la servicii limitate sau inexistente și la accesul la reabilitare sau reconstrucție, precum și la o gamă largă de aspecte legate de securitate.

31. Conflictele și strămutările generează, de asemenea, un număr tot mai mare de persoane cu dizabilități. În Liban, Republica Arabă Siriană și Fâșia Gaza, de exemplu, conflictul a contribuit la apariția unui număr mare de persoane cu dizabilități.²⁸ În același timp, în fiecare din aceste locuri, locuințele adecvate și accesibile sunt extrem de rare, stocul de locuințe fiind distrus și lipsa accesului sau a unor politici specifice blochează accesul la materialele și resursele necesare pentru reconstrucția caselor. În taberele de refugiați, latrinele slab luminate și localizate la distanță pot duce la un acces dificil și la experiențe de violențe sexuale pentru femeile cu dizabilități, în timp ce drumurile aglomerate, înguste, pot face ca persoanele cu deficiențe vizuale să cadă în canale colectoare deschise.²⁹

32. Dreptul la locuință este o parte centrală a acțiunii umanitare, de la adăpost de urgență la adăpost și instalare pe termen lung. Până recent, însă, adăpostul a fost oferit fără a se lua în considerare potențialele obstacole pentru persoanele cu dizabilități.

III. Principiile centrale ale unei abordări a dizabilităților bazată pe drepturile omului

33. Fuziunea unică a drepturilor civile, politice și economice și culturale din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități are un potențial imens de a inspira o nouă viață dreptului la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități. Cinci capitole centrale ale paradigmei dizabilității bazate pe drepturile omului sunt deosebit de importante pentru înțelegerea dreptului la o locuință adecvată în acest context.³⁰

1. Demnitate, autonomie și libertatea de a alege

²⁷ Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru reducerea riscului de dezastre, „Living with disability and disasters: UNISDR 2013 survey on living with disabilities and disasters – key findings” (2014), pag. 2.

²⁸ Biroul Central Palestinian de Statistică, „On the eve of International Population Day”, 11 iulie 2013. Disponibil la adresa www.pcbs.gov.ps/site/512/default.aspx?tabID=512&lang=en&ItemID=844&mid=3171&wversion=Staging; Jad Chaaban și alții, „Survey on the socioeconomic status of Palestine refugees in Lebanon” (Universitatea Americană din Beirut și Agenția Organizației Națiunilor Unite de Sprijin și Lucrări pentru Refugiații Palestinieni din Orientul Apropiat, 2016), pag. 10; HelpAge International și Handicap International, *Hidden Victims of the Syrian Crisis: Disabled, Injured and Older Refugees* (Londra și Lyon, Park Lane Press, 2014), pag. 6.

²⁹ Michael Ashley Stein și Janet E. Lord, „Enabling refugee and IDP law and policy: implications of the U.N. Disability Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, *Faculty Publications* (2011), pag. 408 și 431.

³⁰ Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități, articolele 3, 9, 19 și 28.

34. „Respectarea demnității inalienabile, a autonomiei individuale, inclusiv a libertății de a face propriile alegeri și a independenței persoanelor” este un principiu director prevăzut la articolul 3 litera (a) din Convenție, care este deosebit de important în interpretarea dreptului la o locuință adecvată. Privarea de posibilitatea de a alege locul și cu cine să trăiască este adesea cel mai grav atac asupra demnității și autonomiei persoanelor cu dizabilități.

35. Libertatea de alegere pentru persoanele cu dizabilități nu este doar un drept civil și politic la libertatea de a nu fi instituționalizat forțat. La articolul 19 din Convenție, dreptul de a alege locul și cu cine să trăiască este stabilit ca un drept pozitiv de a fi inclus în comunitate, cu acces la o gamă largă de servicii rezidențiale și alte servicii de sprijin. În plus, articolul 19 trebuie citit coroborat cu articolul 28 și este consolidat de acesta pentru a impune nu numai servicii, ci și locuințe adecvate și accesibile în care să trăiască persoanele cu dizabilități.

2. Egalitate reală și nediscriminare

36. În Convenție este afirmat un concept amplu și material al dreptului la egalitate și nediscriminare. Discriminarea care este interzisă include orice distincție, excludere sau restricție întemeiată pe o dizabilitate care are ca scop sau efect compromiterea sau anularea exercitării drepturilor omului, inclusiv dreptul la o locuință adecvată. Ca atare, prevederea se extinde la orice lipsă de acțiune în ceea ce privește abordarea inegalității sistemice în ceea ce privește accesul la o locuință adecvată, inclusiv cele legate de servicii inadecvate, protecție socială insuficientă și lipsa unor locuințe accesibile.

37. Dreptul la nediscriminare impune, de asemenea, guvernelor și actorilor privați să ia măsuri pozitive pentru a răspunde în mod rezonabil nevoilor persoanelor cu dizabilități, în măsura în care aceste locuințe sunt „necesare și adecvate” și nu impun o „sarcină disproporționată sau nejustificată”. Condițiile de locuit rezonabile nu se limitează la modificările fizice aduse locuințelor existente. Acesta include de asemenea obligația de a adapta modul de aplicare a legilor și politicilor.³¹ Ca o componentă a dreptului la nediscriminare, condițiile de locuit rezonabile sunt considerate o obligație imediată a statelor.

38. Egalitatea și nediscriminarea sunt esențiale pentru realizarea dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități în temeiul articolului 28. Statele trebuie să ia măsuri pozitive cu un maximum de resurse disponibile pentru a combate sărăcia sistemică și privarea de locuințe, care afectează în mod disproporționat persoanele cu dizabilități, și să depună eforturi pentru realizarea deplină a dreptului la o locuință adecvată pentru toate persoanele cu dizabilități. În Convenție, este formulat foarte clar că dreptul la nediscriminare al persoanelor cu dizabilități nu este doar un drept negativ, care impune guvernelor și actorilor privați să se abțină de la acțiuni care exclud persoanele cu dizabilități, ci și un drept pozitiv, care le impune să ia măsuri pentru ca acestea să beneficieze de dreptul la locuință. După cum subliniază Andrea Broderick, „intersecția dintre egalitate și drepturile socioeconomice [din Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități] poate oferi o cheie pentru deblocarea inegalităților structurale cu care s-au confruntat persoanele cu dizabilități și, prin extensie, alte grupuri marginalizate, de prea mult timp”.³²

3. Accesibilitate

³¹ A se vedea de exemplu, Comunicarea nr. 3/2011, *H.M. împotriva Suediei*, opinii adoptate la 19 aprilie 2012.

³² Andrea Broderick, „Harmonisation and cross-fertilisation of socio-economic rights in the human rights treaty bodies: disability and the reasonableness review case study”, *Laws (Special Issue Disability Human Rights Law)*, vol. 5, nr. 4 (2016), pag. 14.

39. Articolul 9 din Convenție, în care este subliniată obligația statelor de a identifica și elimina barierele și de a asigura accesibilitatea, reprezintă o altă prevedere unică în acest instrument care este deosebit de important pentru dreptul la locuință. Astfel cum a subliniat Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități în Comentariul general nr. 2 (2014) privind accesibilitatea, accesibilitatea este o condiție care permite garantarea faptului că persoanele cu dizabilități trăiesc în mod independent și participă pe deplin la toate aspectele vieții.³³

40. În temeiul articolului 9, statele trebuie să se asigure că toate locuințele furnizate publicului, inclusiv locuințele sociale și închiriate privat, iau în considerare toate aspectele accesibilității pentru persoanele cu dizabilități. În articol este abordată o gamă largă de aspecte legate de accesibilitate „ținând seama de mediul fizic, transport, informații și comunicații și de servicii”³⁴ și se stabilesc obligații pentru: asigurarea accesibilității fizice, ca de exemplu prin intermediul unor rampe și uși accesibile, precum și accesibilitatea ferestrelor, băilor și bucătăriilor; înlăturarea obstacolelor din calea comunicării cu care se confruntă persoanele cu dizabilități care solicită și trăiesc într-o locuință; și asigurarea accesului la locul de muncă, servicii și spații publice – pe scurt, pentru a asigura accesibilitatea tuturor aspectelor mediului locativ. Astfel cum a menționat în mod constant Raportoarea Specială în dialogul cu reprezentanții guvernamentali, în temeiul acestui articol, statele trebuie, de asemenea, să abordeze barierele din calea accesibilității economice și sociale prin asigurarea unor beneficii suficiente sau a unor subvenții pentru locuințe care să acopere costul locuințelor adecvate și al altor servicii.

41. Articolul 9 trebuie să fie citit, de asemenea, coroborat cu obligația de a realiza dreptul la o locuință adecvată în temeiul articolului 28. După cum a observat Gerard Quinn, „multe dintre aceste obligații vor necesita resurse și schimbări sistemice extensive – toate sub rezerva obligației generale de a asigura exercitarea progresivă prevăzută la articolul 4.2 în ceea ce privește drepturile socioeconomice”.³⁵ Obligațiile care le revin statelor în temeiul articolului 9 pot fi considerate componente ale obligației de a pune imediat în aplicare strategii bazate pe drepturi incluzive pentru realizarea dreptului la locuință. Atât strategiile în materie de locuințe, cât și planurile de implementare a accesibilității trebuie să stabilească termene clare, să aloce resurse adecvate, să prevadă sarcinile autorităților publice, inclusiv ale autorităților locale și regionale, precum și ale actorilor privați, și să asigure participarea și consultarea celor afectați.³⁶ Garantarea faptului că orice locuință nouă este dezvoltată în conformitate cu cerințele de proiectare fără bariere reprezintă o obligație imediată a statelor. De asemenea, statele trebuie să adopte, cât mai curând posibil, legi și planuri pentru a garanta eliminarea progresivă a obstacolelor actuale în ceea ce privește dreptul la locuință.³⁷

4. Participare și acces la justiție

³³ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2, punctele 13-14.

³⁴ Ibid., punctul 13.

³⁵ Gerard Quinn, „The interaction of non-discrimination with article 9: added reasoning”, document nepublicat, septembrie 2010, citat de Janet Lord într-o prezentare din 2010 cu ocazia Zilei generale de discuții privind accesibilitatea a Comitetului pentru drepturile persoanelor cu dizabilități.

³⁶ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 4, punctul 12; Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2, punctul 24.

³⁷ Comitetul pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, Comentariul general nr. 2, punctul 14.

42. Participarea este parte integrantă pentru punerea în aplicare a dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități. La articolul 4 alineatul (3) din Convenție se precizează că, la punerea în aplicare a legislației, a politicilor sau a altor decizii, statele trebuie să se consulte și să implice activ persoanele cu dizabilități prin organizațiile lor reprezentative. Astfel cum a afirmat Raportorul Special pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, participarea duce la promovarea acțiunii și a autonomiei, a proprietății, a mândriei și a unor mai bune decizii, întrucât persoanele cu dizabilități sunt cele mai bine plasate pentru a-și identifica diversele nevoi.³⁸ Participarea efectivă trebuie însă să se bazeze pe drepturile omului și pe o responsabilitate semnificativă. În temeiul articolului 33 din Convenție, toate statele trebuie să dezvolte instituții independente care să monitorizeze punerea în aplicare a acestora, inclusiv dreptul la locuință, garantarea implicării și participării depline a persoanelor cu dizabilități și a organizațiilor lor reprezentative la procesul de monitorizare.

43. În temeiul articolului 13 din Convenție, se impune ca persoanele cu dizabilități să aibă acces efectiv la justiție în toate etapele procedurilor judiciare, în mod egal cu ceilalți. Statele trebuie să asigure accesul la justiție pentru plângerile legate de dreptul la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități, să instituie mecanisme privind reclamațiile și răspunderea și să se asigure că instanțele sunt autorizate și dotate cu resurse în mod adecvat pentru a asculta și a se pronunța în cazul plângerilor care privesc dreptul la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități. Instituțiile naționale pentru drepturile omului au, de asemenea, un rol important de jucat în materie de facilitare a participării și monitorizare efectivă prin asigurarea unor mecanisme independente de responsabilizare și prin facilitarea accesului la justiție prin proceduri privind reclamațiile sau prin sprijinirea sau inițierea plângerilor sistematice în fața instanțelor.

5. Obligația de a adopta măsuri rezonabile pentru a asigura dreptul la o locuință adecvată cu maximumul de resurse disponibile

44. Articolul 2 alineatul (1) din Convenție reflectă dispoziția din Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale potrivit căreia fiecare stat parte se angajează să ia măsuri la maximumul de resurse disponibile în vederea realizării treptate și depline a drepturilor consacrate de aceste instrumente. Standardul rezonabil a fost încorporat în Protocolul opțional la acord. Instanțele, organele tratatului și comentarii au exprimat o normă a caracterului „rezonabil” pentru a evalua dacă măsurile pozitive adoptate de state îndeplinesc cerințele dreptului internațional în materie de drepturile omului.³⁹

45. Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a identificat o serie de indicatori care arată dacă un stat a satisfăcut criteriul caracterului rezonabil, inclusiv:

- (a) ponderea în care măsurile luate au fost deliberate, concrete și orientate către realizarea dreptului;
- (b) dacă alocarea resurselor este conformă cu normele internaționale în materie de drepturile omului;
- (c) dacă măsurile au fost luate într-un interval de timp rezonabil;
- (d) dacă a fost abordată situația precară a persoanelor sau grupurilor dezavantajate și marginalizate;

³⁸ A/HRC/31/62, punctele 28-31.

³⁹ A se vedea Malcom Langford și alții, ed., *The Optional Protocol to the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights: A Commentary* (Pretoria, South Africa, Pretoria University Law Press, 2016).

- (e) dacă politicile au acordat prioritate situațiilor grave sau situațiile de risc;
- (f) dacă luarea deciziilor este transparentă și participativă.⁴⁰

46. Standardul caracterului rezonabil pentru a evalua respectarea de către stat a obligației de a adopta măsuri pentru realizarea dreptului la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități funcționează în paralel cu standardul similar al caracterului rezonabil aplicat în contextul luării în considerare a nevoilor individuale ale persoanelor cu dizabilități. Prima se bazează pe standardul maximului de resurse disponibile pentru a evalua măsurile programatice de soluționare a nevoilor sistemice ale persoanelor cu dizabilități, în timp ce a doua se bazează pe standardul sarcinii nejustificate sau disproporționate în raport cu măsurile specifice necesare în cazurile individuale. În multe cazuri, însă, nu există o diviziune clară între nevoile individuale și cele comune împărtășite cu ceilalți în ceea ce privește măsurile pozitive adoptate de guverne pentru a asigura accesul la o locuință accesibilă. Astfel cum observă Janet E. Lord și Rebecca Brown, „obligația de a răspunde în mod rezonabil nevoilor unice ale persoanelor cu dizabilități fuzionează cu obligația prevăzută de pact [Pactul internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale] și dispozițiile economice, sociale și culturale din convenție [Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități] de a aplica maximul resurselor disponibile pentru a realiza drepturile materiale în cauză”.⁴¹

47. Potrivit Raportoarei Speciale, este esențial ca ambele dimensiuni ale obligațiilor pozitive ale statelor să fie puse în aplicare pe baza unui standard solid al caracterului rezonabil. Aceasta înseamnă adoptarea unor măsuri rezonabile pentru a răspunde nevoii sistemice de locuințe adecvate și accesibile pentru persoanele cu dizabilități prin punerea în aplicare a programelor și alocărilor bugetare necesare, respectând totodată obligația imediată de a răspunde nevoilor individuale. Cerința unor măsuri rezonabile în ambele contexte trebuie considerată un standard riguros care trebuie respectat, niciodată ca un mod de apărare în caz de inacțiune.⁴²

48. Raportoarea Specială subliniază, de asemenea, faptul că condițiile de locuit rezonabile sunt adesea legate de modele sistemice de discriminare și dezechilibre de putere „care au ca rezultat o societate bine concepută pentru unii, nu și pentru ceilalți”.⁴³ Curtea Supremă a Canadei a avertizat că pretențiile rezonabile în materie de locuit nu trebuie să permită să fie ascunsă discriminarea sistemică de la control, nici să mențină în continuare dezechilibrele de putere care au condus la neglijarea nevoilor sau perspectivelor grupurilor marginalizate în conceperea de politici.⁴⁴ Este important să se examineze, în fiecare caz în parte, nu numai ceea ce este necesar persoanei cu dizabilități pentru a asigura egalitatea, ci și motivul pentru care sistemul de locuințe a creat, în primul rând, nevoia unei amenajări individuale a locuinței. Cererile de modificare a clădirilor sau a politicilor privind locuințele se fac de obicei doar pentru că aceste cerințe nu au fost luate în considerare în primul rând în mod adecvat atunci când au fost concepute clădirile sau politicile.

⁴⁰ A se vedea Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, declarație privind evaluarea obligației de a lua măsuri cu “maximul de resurse disponibile” în temeiul unui protocol opțional la Pact, E/C.12/2007/1.

⁴¹ Janet E. Lord și Rebecca Brown, „The role of reasonable accommodation in securing substantive equality for persons with disabilities: the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities”, în *Critical Perspectives on Human Rights and Disability Law*, Marcia H. Rioux, Lee Ann Basser și Melinda Jones, ed., (Brill Publishers, 2011), pag. 279.

⁴² Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 3 (1990) privind natura obligațiilor statelor părți, punctele 9-11.

⁴³ Shelagh Day și Gwen Brodsky, „The duty to accommodate: who will benefit?”, *Canadian Bar Review*, vol. 75 (1996).

⁴⁴ Ibidem.

Persoanele cu dizabilități trebuie să aibă puterea de a contesta locuințele, planificarea și zonarea, sistemele de protecție socială și justiție care nu răspund nevoilor lor și, prin urmare, le refuză accesul la o locuință adecvată.

IV. Componentele-cheie ale unei locuințe adecvate

49. În Comentariul general nr. 4 (1991) privind dreptul la o locuință adecvată, Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a identificat factorii-cheie care trebuie luați în considerare pentru a stabili dacă o locuință este adecvată. În continuare sunt luați în considerare acești factori, în măsura în care se aplică persoanelor cu dizabilități.

1. Siguranța locuinței

50. Siguranța locuinței este piatra de temelie a dreptului la locuință. Este mai puțin probabil ca persoanele cu dizabilități să se bucure de siguranța locuinței și, adesea, să se confrunte cu rezultate catastrofale din cauza strămutării și evacuării forțate. Adesea, acestea își pierd nu doar locuința fizică, ci și o rețea de sprijin și contacte, fără de care s-ar putea să nu supraviețuiască.

51. Obligațiile atât ale furnizorilor publici, cât și ale celor privați de locuințe în ceea ce privește siguranța locuinței trebuie interpretate și aplicate în lumina obligației imperative de a asigura dreptul persoanelor cu dizabilități de a trăi în cadrul comunității în condiții adecvate și sigure, cu acces la servicii și sprijin. Statele trebuie să asigure protecție juridică împotriva evacuărilor forțate pentru toate formele de locuire, de la dreptul de proprietate și contracte de închiriere formale până la așezările informale.⁴⁵ Nu ar trebui permisă evacuarea persoanelor cu dizabilități care ar duce la pierderea locuinței sau a formelor necesare de sprijin pentru aceasta.⁴⁶ În cazul în care relocarea este inevitabilă sau aprobată de cei afectați, trebuie prevăzute locuințe alternative care să îndeplinească toate condițiile de locuit ale persoanelor cu dizabilități și să asigure accesul la sprijinul comunitar.⁴⁷ Persoanele cu dizabilități nu trebuie să fie obligate să se mute din centrul orașelor, unde există servicii și oportunități de participare la rețele sociale și ocuparea forței de muncă, către zonele periferice, unde oportunitățile de participare socială semnificativă sunt mai puține, conducând la izolare.⁴⁸

2. Costul convenabil

52. Incapacitatea de a-și permite o locuință adecvată este adesea cel mai mare obstacol cu care se confruntă persoanele cu dizabilități în realizarea dreptului lor la aceasta. Este mai probabil ca persoanele cu dizabilități să trăiască în sărăcie și să aibă cheltuieli mai mari pentru locuințe, echipamente și cheltuieli de sănătate. Venitul familiei este redus atunci când un membru al familiei trebuie să preia rolul de persoană de sprijin. Nivelul inadecvat al asistenței financiare și/sau al subvențiilor pentru locuințe împiedică adesea persoanele cu dizabilități să obțină

⁴⁵ Principii directoare privind siguranța locuinței pentru populațiile sărace din mediul urban, a se vedea [A/HRC/25/54](#).

⁴⁶ Comunicarea nr. 5/2015, *Ben Djazia și Bellili împotriva Spaniei*, opinii adoptate la 20 iunie 2017, punctul 16.5; Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 7 (1997) privind evacuările forțate, punctul 16; Principii și orientări de bază privind evacuările și strămutările generate de dezvoltare, [A/HRC/4/18](#), anexa I, punctele 54-56.

⁴⁷ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 7, pct. 16; Principii și orientări de bază privind evacuările și strămutările generate de dezvoltare, [A/HRC/4/18](#), anexa I, punctele 32-33.

⁴⁸ Principii directoare privind siguranța locuinței pentru populațiile sărace din mediul urban, [A/HRC/25/54](#), punctul 29.

locuințe adecvate și sporește în mod semnificativ riscul de a deveni persoane fără adăpost.

53. Guvernele au obligația de a elimina nu doar barierele fizice, ci și cele financiare și juridice din calea accesului la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități. Acestea trebuie să asigure costul convenabil al chiriilor, serviciilor publice și al altor servicii esențiale, oferind asistența financiară necesară, cum ar fi subvenții pentru închiriere, și soluționând barierele legate de contractele de închiriere și accesul la împrumuturi.⁴⁹

3. Disponibilitatea serviciilor

54. Disponibilitatea serviciilor este esențială pentru a trăi și a acționa independent în ceea ce privește locul și modalitatea de a trăi în comunitate. Accesul la apă și salubritate reprezintă o chestiune prioritară pentru multe persoane cu dizabilități.⁵⁰ Pe lângă serviciile esențiale identificate în Comentariul general nr. 4, statele trebuie să se asigure că persoanele cu dizabilități au acces la o gamă largă de servicii legate de o viață autonomă, astfel cum se prevede la articolul 19 din convenție, inclusiv la servicii interne, rezidențiale și comunitare de asistență.⁵¹ Serviciile trebuie să constituie chestiuni de libertate de alegere pentru persoanele cu dizabilități, care să nu aibă legătură cu siguranța locuinței sau cu reședința.

4. Caracterul locuibil

55. Standardele caracterului locuibil variază considerabil în funcție de diferitele deficiențe și trebuie să răspundă atât dimensiunilor fizice, cât și celor sociale ale locuințelor. Persoanelor cu dizabilități le este dificil să construiască locuințe locuibile în așezări informale și se confruntă cu provocări în ceea ce privește întreținerea și repararea. Protecția împotriva violenței sau abuzurilor este, de asemenea, esențială pentru asigurarea caracterului locuibil pentru persoanele cu dizabilități. Pot fi necesare modificări fizice pentru a se asigura caracterul locuibil, cum ar fi izolarea acustică a apartamentelor pentru persoanele cu autism.

5. Locație

56. Persoanele cu dizabilități au adesea nevoi critice în ceea ce privește locația locuințelor, pentru a le asigura accesul la locul de muncă, la un transport accesibil, la serviciile de asistență și la centrele de asistență medicală. Modelele de strămutare a comunităților cu venituri mici către periferiile orașelor au afectat în mod disproporționat persoanele cu dizabilități. Această strămutare și izolare contravin dreptului la locuință și altor drepturi ale omului ale persoanelor cu dizabilități.

6. Adecvarea culturală

57. Identitatea culturală și exprimarea culturală sunt esențiale pentru autorealizarea și incluziunea în comunități pentru numeroase persoane cu dizabilități. Toate componentele unei locuințe adecvate identificate mai sus trebuie înțelese în contextul dreptului la o locuință adecvată din punct de vedere cultural. Locuințele accesibile construite pe baza unui concept „universal” lipsit de bariere, de exemplu, trebuie să respecte diverse identități culturale.

⁴⁹ A/71/314, punctul 13.

⁵⁰ UNICEF, „Good practices in the provision of accessible and inclusive WASH services – UNICEF country offices” (2015).

⁵¹ A/HRC/28/37, punctul 32.

58. Statele au obligația de a oferi locuințe într-un mod care să permită persoanelor cu dizabilități să își exprime identitatea culturală și să participe în mod semnificativ la dezvoltarea culturii în cadrul comunităților lor.

V. Revendicarea dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități

59. Potențialul semnificativ al paradigmei dizabilității bazate pe drepturile omului de a promova realizarea dreptului la locuință nu a fost încă testat în totalitate în instanțe. Instanțele și organele pentru drepturile omului au ezitat să se ocupe de obligația pozitivă a statelor de a aborda cazurile de încălcare sistemică a dreptului la o locuință adecvată cu care se confruntă persoanele cu dizabilități.

60. Într-o singură comunicare examinată în temeiul Protocolului opțional la Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități a fost invocată o încălcare a articolului 28. În cauza *H.M. împotriva Suediei*, o municipalitate a refuzat să acorde o derogare de la un plan de dezvoltare pentru a permite reclamantei să construiască o piscină de hidroterapie necesară pentru tratarea stării sale de sănătate. După ce a constatat că prin refuzarea unui adăpost rezonabil s-a încălcat dreptul la nediscriminare al reclamantei, precum și drepturile acesteia în temeiul articolului 19, Comitetul a refuzat să se pronunțe dacă această negare încalcă, de asemenea, articolul 28.⁵² Cu toate acestea, este demn de remarcat faptul că Comitetul a extins calea de atac dincolo de circumstanțele individuale ale persoanei, recomandând statului să se asigure că „legislația sa și modul în care este aplicată de instanțele interne sunt în conformitate cu obligațiile asumate de statul parte în temeiul Convenției”.⁵³ Acesta este un exemplu al modului în care plângerile legate de o locuință rezonabilă pot da naștere unor modalități de reparare individuale și sistemice și/sau legislative.

61. În cadrul procedurii sale de anchetă, Comitetul a răspuns temerilor legate de încălcarea dreptului la o locuință adecvată, ridicate de persoanele cu dizabilități din Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, precum și de titularul mandatului anterior după încheierea misiunii sale. Comitetul a probat efectele extrem de punitive și dăunătoare ale măsurilor de austeritate, inclusiv eliminarea subvenției pentru camera liberă și reducerea ajutoarelor pentru locuințe acordate chiriașilor locuințelor sociale din categoria de vârstă aptă de muncă.⁵⁴ În Scoția, reforma a afectat 82 000 de gospodării, 80% din acestea fiind gospodării cu adulți cu dizabilități. Comitetul a concluzionat că impactul acestor măsuri constituie „încălări grave sau sistematice” ale drepturilor chiriașilor cu dizabilități aflați în locuințe sociale, inclusiv ale dreptului la o locuință rezonabilă și nediscriminare, la viață independentă și la integrare în comunitate, la un nivel de trai adecvat, inclusiv la o locuință adecvată, la protecție socială și la un loc de muncă.⁵⁵

62. Cele mai importante modalități de reparație în ceea ce privește dreptul la o locuință adecvată al persoanelor cu dizabilități au avut tendința de a rezulta din revendicări privind dezinstituționalizarea și evacuările forțate. În decizia Curții Supreme a Statelor Unite ale Americii în *Olmstead împotriva L.C.*,⁵⁶ Curtea a recunoscut că statele aveau obligația, în temeiul legii privind americanii cu dizabilități, să ia măsuri rezonabile pentru a se asigura că persoanele cu dizabilități psihosociale pot trăi în afara instituțiilor în mediul cel mai puțin restrictiv, cu o listă

⁵² A se vedea, de exemplu, comunicarea nr. 3/2011, *H.M. împotriva Suediei*.

⁵³ *Ibid.*, punctul 9.

⁵⁴ *A/HRC/25/54/Add.2*, punctele 46-51.

⁵⁵ *CRPD/C/15/R.2/Rev.1*, punctul 113.

⁵⁶ *Olmstead împotriva L.C.*, 527 U.S. 581 (1999).

de așteptare pentru servicii care progresa într-un ritm „rezonabil”. Guvernul federal, prin Departamentul pentru dezvoltarea urbană a locuințelor, a oferit orientări și sprijin statelor pentru a încuraja punerea în aplicare a deciziei. Într-o altă cauză, în temeiul legii, o curte de apel a decis ca un proprietar privat să dea dovadă de flexibilitate în ceea ce privește statutul de angajat și veniturile solicitate în contextul închirierii locuințelor, recunoscând efectul lor de excludere în cazul persoanelor cu dizabilități.⁵⁷

63. În *Purohit și Moore împotriva Gambiei*, Comisia Africană pentru Drepturile Omului și Popoarelor a examinat o cauză care privea o instituționalizare forțată în lipsa unui proces adecvat în Gambia. Comisia a constatat nu numai că legislația însăși a încălcat prevederile Cartei Africane a Drepturilor Omului și Popoarelor, ci a și luat notă de obligația de a realiza treptat dreptul la sănătate prin abordarea încălcărilor drepturilor socioeconomice. Comisia a afirmat că, pe întreg teritoriul Africii, sărăcia a făcut ca oamenii să fie „incapabili să asigure facilitățile, infrastructura și resursele necesare care facilitează exercitarea deplină a [dreptului la sănătate]” și a încorporat în dreptul la sănătate obligația statelor părți la Carta Africană „de a lua măsuri concrete și specifice, valorificând la maxim resursele disponibile, pentru a se asigura că dreptul la sănătate este pe deplin realizat sub toate aspectele sale, fără nicio discriminare”.⁵⁸

64. Într-o serie de cauze, instanțele sud-africane au jucat un rol central în a stabili că, pentru a îndeplini criteriul de a fi „juste și echitabile”, evacuările nu trebuie să permită ca persoanele să rămână fără adăpost, acordând o atenție specială persoanelor cu dizabilități.⁵⁹

65. În India, Înalta Curte din Bombay a aplicat legea persoanelor cu dizabilități (egalitate de șanse, protecția drepturilor și participare deplină) pentru a solicita creșterea alocațiilor de terenuri (concesionări) pentru persoanele cu dizabilități.⁶⁰ În mod similar, Curtea Supremă din Argentina, într-o cauză care privea o mamă fără adăpost și fiul său cu dizabilități, a hotărât că trebuie să existe o garanție minimă a accesului la locuință pentru cei care se confruntă cu situații de vulnerabilitate din cauza unei dizabilități și a dispus acordarea de îndată a unui adăpost.⁶¹

66. Printr-o decizie adoptată în 2008, Curtea Supremă din Nepal a dispus punerea în libertate a tuturor persoanelor încarcerate pe motiv de dizabilități psihosociale, în conformitate cu dreptul la egalitate, sănătate și o viață demnă. Curtea a solicitat guvernului să adopte o lege care să protejeze drepturile persoanelor cu dizabilități psihosociale și să asigure servicii de sănătate și să ia orice alte măsuri necesare.⁶² Organizațiile locale și internaționale au continuat să exercite presiuni asupra guvernului pentru a pune în aplicare ordinul Curții în conformitate cu Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Printr-o decizie adoptată în 2012,

⁵⁷ A se vedea *Giebelor împotriva M & B Associates*, 343 F.3d 1143 (9th Cir. 2003).

⁵⁸ *Purohit și Moore împotriva Gambiei*, Comisia Africană pentru Drepturile Omului și Popoarelor, Comunicarea nr. 241/2001 (2003), punctul 84.

⁵⁹ A se vedea *Pitje împotriva Shibambo și alții* (cauza nr. CCT144/15) [2016] ZACC 5; 2016 (4) BCLR 460 (CC), disponibilă la adresa www.saflii.org/za/cases/ZACC/2016/5.html; *Arendse împotriva Arendse și alții* (cauza nr. 12659/2009) [2012] ZAWCHC 156; [2012] 4 All SA 305 (WCC), disponibilă la adresa www.saflii.org/za/cases/ZAWCHC/2012/156.html.

⁶⁰ A se vedea *India Centre for Human Rights and Law și alții împotriva statului Maharashtra și alții și Babu Trust for Research on Mind and Discourse*, 905-pil-44-09 (2009).

⁶¹ A se vedea Curtea Supremă din Argentina, *Q.C., S.Y. c/ GCBA s/ amparo* (Q.C., S.Y. împotriva Guvernului orașului Buenos Aires, recurs *de amparo*), 24 aprilie 2012. A se vedea Serviciul de apărare publică din Buenos Aires, „Drepturi economice, sociale și culturale în orașul Buenos Aires”, octombrie 2015, pag. 64-67.

⁶² A se vedea *Sudharshan Subedi în numele Nepal Disabled Human Rights Centre (DHRC) și alții împotriva Consiliului de Miniștri*, 2063 B.S., citația nr. 129, ordoni din data de 16 octombrie 2008.

Curtea a dispus ca Guvernul să furnizeze o alocație lunară, să construiască adăposturi și să numească un lucrător social în fiecare district.⁶³

67. Trebuie să fie puse la dispoziție, ori de câte ori este posibil, căi de atac efective pentru cauzele care privesc încălcarea dreptului la o locuință adecvată prin interpretarea și aplicarea consecventă a dreptului intern în ceea ce privește dreptul la locuință al persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu dreptul internațional în materie de drepturile omului.⁶⁴ Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale a subliniat că „garanțiile egalității și nediscriminării trebuie interpretate, în cea mai mare măsură posibilă, în moduri care să faciliteze protejarea deplină a drepturilor economice, sociale și culturale”.⁶⁵ Din nefericire, chiar și în cele mai bogate țări, unde există resurse suficiente pentru a asigura dreptul la locuință al persoanelor cu dizabilități, instanțele nu au reușit să interpreteze garanțiile naționale privind drepturile omului în materie de egalitate în concordanță cu Convenția privind drepturile persoanelor cu dizabilități și au refuzat să aplice aceste garanții pentru a trage la răspundere guvernele pentru eșecurile în abordarea problemei răspândirii lipsei de adăpost și a locuințelor inadecvate în rândul persoanelor cu dizabilități.⁶⁶

VI. Legislația, politicile și strategiile în materie de locuințe pentru persoanele cu dizabilități

68. Protecția drepturilor omului în materie de locuințe pentru persoanele cu dizabilități variază considerabil de la un stat la altul. Un număr tot mai mare de țări au inclus în mod explicit dreptul la locuință în constituțiile lor sau în legislația privind drepturile omului, iar multe dintre acestea îl enumeră drept motiv de discriminare interzis. Unele țări se bazează pe garanții universale de egalitate și nediscriminare, care sunt extinse la persoanele cu dizabilități. În alte țări, însă, legislația în materie de nediscriminare în ceea ce privește dizabilitățile este redactată în contextul unor sectoare specifice, cum ar fi încadrarea în muncă, dar nu includ nediscriminarea și obligația de a oferi adaptări rezonabile în contextul locuințelor.⁶⁷

69. Puține state au dezvoltat strategii bazate pe drepturi pentru a răspunde situației locuințelor persoanelor cu dizabilități aflate sub jurisdicția lor și au adoptat și mai puține strategii globale și sistemice. Multe state continuă să se bazeze în principal pe asociațiile caritabile și să opereze în cadrul unui model caritabil depășit în ceea ce privește dizabilitățile. Acolo unde fost elaborate strategii și programe în materie de locuințe bazate pe drepturi, acestea nu sunt adesea corelate cu angajări de fonduri sau cu o punere în aplicare eficientă.⁶⁸ În alte cazuri, politicile se pot extinde pentru a oferi sprijin în cazul deficiențelor fizice în ceea ce privește locuințele, dar nu și în cazul deficiențelor psihosociale și intelectuale.

⁶³ A se vedea Curtea Supremă din Nepal, ordinul nr. 068-WO-0188, 14 august 2012. Disponibil la adresa <http://dhrcnepal.org.np/wp-content/uploads/2016/09/Supreme-Court-Verdict-English.pdf>.

⁶⁴ A se vedea Comitetul pentru drepturile economice, sociale și culturale, Comentariul general nr. 9 (1998) privind aplicarea la nivel național a Pactului, punctul 3.

⁶⁵ Ibid., punctul 15.

⁶⁶ De exemplu, *Tanudjaja împotriva Canadei (procurorul general)*, 2014 ONCA 852, punctul 33; *Hotak împotriva London Borough of Southwark*, [2015] UKSC 30, punctul 91.

⁶⁷ A se vedea Danemarca, Legea privind interzicerea discriminării pe piața muncii, nr. 1349 din 2008; Consiliul Uniunii Europene, Directiva 2000/78/CE a Consiliului din 27 noiembrie 2000 de creare a unui cadru general în favoarea egalității de tratament în ceea ce privește încadrarea în muncă și ocuparea forței de muncă; Chile, Legea de stabilire a unor măsuri de combatere a discriminării, nr. 20.609 din 2012.

⁶⁸ A se vedea comunicările Inclusion Ireland și Profound Ireland pentru prezentul raport.

70. Informațiile transmise de state Raportoarei Speciale pentru prezentul raport indică faptul că s-au înregistrat progrese. Mexicul raportează că legea sa federală privind incluziunea persoanelor cu dizabilități din 2011 și regulamentul la aceasta din 2012 prevăd în mod explicit dreptul la o locuință demnă (articolul 18). Legislația stabilește, de asemenea, dreptul la accesibilitate universală și la locuință (articolul 16) și este completată de inițiative și programe care oferă subvenții și linii de credit pentru a aduce modificări fizice caselor în vederea îmbunătățirii condițiilor de trai pentru persoanele cu dizabilități.⁶⁹

71. Constituția Kenyei din 2010 interzice discriminarea pe motive de handicap, afirmă dreptul la acces rezonabil în toate locurile, inclusiv la mediul construit și la locuințe, și prevede dreptul la o locuință accesibilă și adecvată. În politica națională privind dizabilitățile din Kenya, este recunoscut faptul că dreptul de proprietate asupra terenurilor, locuințelor și proprietăților reprezintă un drept fundamental al persoanelor cu dizabilități, esențial pentru securitate, autonomie și existență. Prin intermediul acestei politici, se urmărește eliminarea obstacolelor din calea achiziționării și deținerii de terenuri, locuințe și proprietăți, cum ar fi costurile ridicate și prejudecățile societății împotriva proprietății și moștenirii terenurilor de către persoanele cu dizabilități. În toate schemele de locuințe, se prevede să se rezerve cel puțin 5% din locuințele accesibile pentru persoanele cu dizabilități și să aplice standarde de proiectare accesibile. În plus, sunt promovate servicii financiare și de credit favorabile incluziunii care vizează persoanele cu dizabilități.

72. În conformitate cu Legea din 2004 a Consiliului național pentru persoanele cu dizabilități din Namibia, se înființează un consiliu care să monitorizeze punerea în aplicare a unei politici naționale privind dizabilitățile, care să includă garantarea unor alocații și pensii adecvate pentru persoanele cu dizabilități și dezvoltarea și furnizarea de locuințe accesibile, prin programe publice.⁷⁰

73. În temeiul Legii privind persoanele cu dizabilități (2012) din Zambia, se înființează o agenție care coordonează consultarea cu organizațiile persoanelor cu dizabilități, instituțiile statului și alți actori ai societății civile pentru a integra o perspectivă privind dizabilitățile în politicile, planurile și sectoarele decizionale naționale și care poate prezenta observații în numele sau poate oferi asistență juridică persoanelor cu dizabilități în cadrul procedurilor referitoare la drepturile persoanelor cu dizabilități [articolul 20 alineatul (2) litera (e)].

74. Finlanda a raportat despre cadrul său pentru promovarea dreptului la locuințe pentru persoanele cu dizabilități că acesta include: protecția constituțională a dreptului la locuință; furnizarea de locuințe cu servicii de sprijin și sprijin comunitar cu un angajament pentru autodeterminare în utilizarea formelor de sprijin și servicii; finanțare pentru construirea și renovarea locuințelor, astfel încât acestea să devină accesibile și adecvate; planuri naționale de acțiune pentru persoanele fără adăpost; și o serie de mecanisme de supraveghere, inclusiv un consiliu consultativ pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, care să supravegheze eforturile coordonate.⁷¹ Finlanda a declarat că, în opinia sa, persoanele care trăiesc în prezent în instituții sunt considerate persoane fără adăpost și a stabilit un termen până în 2020 pentru închiderea tuturor instituțiilor, subliniind dreptul de a trăi în cadrul comunității, cu acces la serviciile și formele de sprijin necesare.

75. În recenta sa carte albă privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Departamentul pentru servicii sociale din Africa de Sud a solicitat elaborarea unei strategii comprehensive pentru realizarea dreptului la o locuință adecvată pentru

⁶⁹ A se vedea comunicarea Mexicului pentru prezentul raport.

⁷⁰ A se vedea comunicarea Namibiei pentru prezentul raport și <https://dredf.org/legal-advocacy/international-disability-rights/international-laws/namibia-national-disability-council-act/>.

⁷¹ A se vedea comunicarea Finlandei pentru prezentul raport.

persoanele cu dizabilități, în conformitate cu natura transformativă a dreptului constituțional la locuință, inclusiv la planuri de viață comunitare susținute, sprijin acordat pentru locuințe, proiectare universală ca cerință a subvențiilor pentru infrastructură și un sistem comunitar durabil de sprijin pentru o viață independentă.⁷² În cartea albă, s-a pus un accent special pe importanța crucială a consolidării aplicării legislației existente, îmbunătățirea accesului la instanțe, mecanisme și instituții privind plângerile și consolidarea capacității unor instituții precum Comisia pentru drepturile omului din Africa de Sud și organizațiile pentru persoanele cu dizabilități, pentru a sprijini persoanele cu dizabilități să obțină acces la justiție.⁷³

76. O serie de guverne par să depună eforturi pentru a se asigura că atât locuințele dezvoltate public, cât și privat îndeplinesc cerințele de accesibilitate. În Singapore, Consiliul pentru locuințe și dezvoltare s-a angajat să se asigure că sunt implementate locuințele fără obstacole în sectorul locuințelor publice, în care locuiește 80% din populație, inclusiv prin măsuri precum creșterea disponibilității ascensoarelor, semnalizarea în limbaj Braille și sintetizatoare vocale.⁷⁴ În Brazilia, în Legea privind incluziunea persoanelor cu dizabilități (2015), este necesar ca 3% din locuințele finanțate de stat să fie disponibile pentru persoanele cu dizabilități.

77. O serie de jurisdicții au adoptat un model de „în primul rând o locuință” pentru a soluționa problema persoanelor fără adăpost.⁷⁵ Modelul oferă persoanelor fără adăpost în mod cronic, în special persoanelor cu deficiențe psihosociale și/sau dependente de droguri sau alcool, locuințe pe termen lung și formele necesare de sprijin.

78. O serie de țări au identificat instituțiile naționale pentru drepturile omului ca având competența de a supraveghea punerea în aplicare a dreptului la locuință pentru persoanele cu dizabilități, inclusiv Finlanda, Namibia și Republica Coreea.⁷⁶

79. Administrațiile subnaționale și locale au inițiat, de asemenea, eforturi importante pentru a soluționa dreptul la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități. Articolul XIV alineatul (1) din Carta mondială a dreptului la orașe prevede realizarea universală a dreptului la locuință și subliniază necesitatea unor locații accesibile și adecvate. La articolul X din Carta mondială-Agenda pentru drepturilor omului în oraș, se recomandă ca orașele să adopte reglementări care să asigure accesibilitatea locuințelor pentru persoanele cu dizabilități. Unele orașe au încercat să inițieze politici de zonare favorabile incluziunii pentru a preveni restricțiile privitoare la locuințele de sprijin. Altele au adoptat măsuri pentru a soluționa accesibilitatea, precum indemnizații și/sau alocații pentru locuințe, granturi sau împrumuturi pentru adaptările necesare, rate mai scăzute ale dobânzilor la împrumuturile pentru locuințe și impozite reduse pentru locuințe pentru familiile cu un membru al familiei cu dizabilități.

VII. Concluzii și recomandări

⁷² Africa de Sud, Departamentul pentru dezvoltare socială, „White paper on the rights of persons with disabilities”, nr. 230, 9 martie 2016, pag. 89-91.

⁷³ Ibid., pag. 78-80.

⁷⁴ A se vedea Singapore, Consiliul pentru locuințe și dezvoltare, „Towards a barrier-free environment in public housing”. Disponibil la adresa www.bca.gov.sg/BarrierFree/others/HDB.pdf.

⁷⁵ A se vedea comunicările Finlandei, Federației europene a organizațiilor naționale care lucrează cu persoanele fără adăpost și Forumului European al Persoanelor cu Dizabilități pentru prezentul raport.

⁷⁶ A se vedea comunicările acestor țări pentru prezentul raport.

80. Puține grupuri marginalizate suferă încălcări atât de flagrante ale dreptului la locuință precum persoanele cu dizabilități. În întreaga lume, acestea sunt în mod obișnuit fără adăpost, instituționalizate și supuse la tratamente cu cruzime și inumane, fără vreun alt motiv decât dizabilitățile lor. Acestea se confruntă cu izolarea, stigmatizarea și discriminarea sub toate aspectele legate de locuințe, fie că este vorba despre acces, proiectare sau dezvoltarea și implementarea de politici. Chiar și vieților lor sunt puse în pericol de condițiile de locuit și de un mediu comunitar bazat pe excludere și uniformitate, nu pe incluziune și diversitate. Cu toate acestea, pe baza acestor experiențe și a revendicărilor de egalitate în demnitate și drepturi formulate de cei afectați a apărut paradigma dizabilității bazată pe drepturile omului. Această paradigmă are potențialul de a inspira un nou suflu dreptului la o locuință adecvată, întrucât subliniază și amplifică esența acestui drept, și anume a avea un loc unde să se poată trăi în demnitate, permite persoanelor cu dizabilități să participe la viața comunităților lor și recunoaște diversitatea ca fiind o putere care face ca gospodăriile și comunitățile să prospere.

81. Dacă se va realiza potențialul imens al integrării paradigmei dizabilității bazate pe drepturile omului în dreptul la locuință, va trebui ca statele și ceilalți actori să facă o schimbare fundamentală în modul în care gândesc și interacționează cu drepturile omului ale persoanelor cu dizabilități.

82. În această privință, Raportoarea Specială formulează următoarele recomandări:

(a) în consultare cu persoanele cu dizabilități și organizațiile acestora, statele trebuie:

(i) să acorde prioritate și să recunoască în dreptul intern obligația de a realiza dreptul la locuință al persoanelor cu dizabilități la maximul resursele disponibile, conexând această obligație legală de angajamentul de a asigura o locuință adecvată pentru toți până în 2030, în conformitate cu obiectivul 11.1 din Obiectivele de dezvoltare durabilă;

(ii) să se asigure că dispozițiile privind nediscriminarea se bazează pe o egalitate reală, recunoscând obligațiile pozitive de a soluționa inegalitatea sistemică în condițiile de locuit cu care se confruntă persoanele cu dizabilități;

(iii) să se asigure că toate persoanele cu dizabilități pot trăi fără a fi instituționalizate și că în comunitate este asigurat accesul la o locuință adecvată, la serviciile necesare și că este acordat sprijinul de către persoane formate corespunzător;

(iv) să asigure accesul persoanelor cu dizabilități la justiție și la mecanisme de responsabilizare eficiente pentru revendicările privind dreptul la o locuință adecvată, inclusiv atunci când statele nu au adoptat măsuri programatice rezonabile pentru realizarea acestui drept;

(v) să adopte un cadru politic clar pentru a include toate persoanelor cu dizabilități în toate domeniile politicii și concepției locuințelor, garantând includerea deplină a persoanelor care trăiesc în sărăcie sau fără adăpost, a femeilor, a minorităților etnice, religioase sau lingvistice, a persoanelor indigene, a migrantilor și a persoanelor tinere și în vârstă;

(vi) să conceapă și să pună în aplicare colectarea de date atât calitative, cât și cantitative cu privire la situația locuințelor persoanelor cu dizabilități, defalcate pe baza întrebărilor standard din cadrul studiului Grupului de la Washington privind statisticile referitoare la dizabilități;

- (vii) să abordeze de urgență problema persoanelor cu dizabilități fără adăpost și să acorde prioritate măsurilor de soluționare a situației persoanelor care trăiesc în așezări informale și în tabere pentru persoane fără adăpost;
- (viii) să se asigure că siguranța locuinței și alte forme de protecție juridică în materie de locuințe sunt dezvoltate și aplicate într-un mod care să recunoască nevoile specifice ale persoanelor cu dizabilități;
- (ix) să se asigure că obligația existenței unui adăpost rezonabil pentru persoanele cu dizabilități este aplicată furnizorilor de locuințe publici și privați, actorilor financiari și tuturor aspectelor mediului locativ;
- (x) să se asigure că toate persoanele cu dizabilități își pot exercita dreptul la capacitate juridică în orice chestiune legată de dreptul la o locuință adecvată, inclusiv să aibă acces și să semneze contracte de credit și leasing;
- (xi) să se asigure că organizațiile persoanelor cu dizabilități beneficiază de sprijinul necesar pentru a facilita participarea efectivă în toate domeniile politicii și ale procesului decizional în materie de locuințe;
- (xii) să instituie un mecanism independent de evaluare bugetară pentru a se asigura că alocările bugetare pentru locuințe și formele conexe de sprijin sunt conforme cu norma „maximului de resurse disponibile”;
- (xiii) să acorde sprijin financiar și de alt tip adecvat persoanelor cu dizabilități, într-un mod care să asigure posibilitatea de a alege unde să trăiască și cum va fi acordat sprijinul și care să acopere costurile totale pentru locuit și cheltuielile aferente;
- (xiv) să adopte cerințele de accesibilitate care se aplică noilor locuințe și să pună în aplicare un calendar clar pentru a asigura accesibilitatea, în cadrul stocului de locuințe existent;
- (xv) să se asigure că refugiații, persoanele strămutate intern și migranții cu dizabilități se bucură de dreptul la o locuință adecvată, în special prin includerea dispozițiilor internaționale relevante în materie de drepturile omului în viitorul pact global pentru refugiați și în pactul global pentru o migrație sigură, ordonată și regulată;
- (xvi) să se asigure că administrațiile locale pun în aplicare și respectă dreptul la locuință în toate acțiunile municipale, inclusiv amenajarea urbană, zonarea, planificarea transportului și producerea și întreținerea locuințelor;
- (b) instanțele judecătorești și instituțiile naționale pentru drepturile omului trebuie:
- (i) să interpreteze și să aplice dreptul intern în conformitate cu dreptul la o locuință adecvată pentru persoanele cu dizabilități și, în special, să recunoască faptul că dreptul la viață, libertate, egalitate reală și nediscriminare impun guvernelor să soluționeze problema persoanelor fără adăpost, să ofere sprijin pentru traiul în comunitate și să răspundă diferitelor nevoi în materie de locuințe ale persoanelor cu dizabilități;
- (ii) să asigure accesul la justiție și răspunderea efectivă pentru toate aspectele obligațiilor statului în ceea ce privește dreptul la locuință al persoanelor cu dizabilități, inclusiv prin alocări bugetare și prin strategii și programe eficiente;

(c) societatea civilă și organizațiile persoanelor cu dizabilități trebuie să intenteze sau să sprijine acțiunile introduse împotriva încălcărilor structurale ale dreptului la locuință al persoanelor cu dizabilități și să caute măsuri reparatorii sistemice.
